

JOLANTA HIBNER

Parlament Europejski

GOSPODARKA PRZESTRZENNA W ŚWIETLE WYMAGAŃ *STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU*

Wstęp

Istnieje konieczność połączenia głosu architektów, planistów, polityków z aspiracjami kulturowymi i tradycją. W związku z różnorodnymi, kulturowymi ambicjami budowania miast, wiele konfliktów interesów łagodzonych jest przez architektów i planistów. Najważniejszymi kwestiami jest wybranie drogi oraz zadań i wyzwań dla urbanizacji europejskiej. Dla wypracowania dobrych koncepcji kultura i polityka muszą iść w parze. Istnieje obiekcja dotycząca Projektu Europa 2020. Aby zapobiec problemom politycy i architekci powinni ze sobą współpracować.

1. Obszary miejskie w Europie

Należy wprowadzać innowacyjne wizje w kierunku europejskiego programu miejskiego. Obecnie niektóre miasta europejskie nie mają identyfikacji. W Europie, która ma długą tradycję architektury istnieje duża rozbieżność, odrębność stylu w projektowaniu i planowaniu m.in. różnice te są widoczne między Niemcami, Anglią a Polską i Węgrami. Pojawił się również problem identyfikacji miast.

Regulacja architektury miejskiej musi odbywać się już na poziomie planowania. Europejskie miasta nie mają między sobą komunikacji, ciągłości i spójności architektonicznej oraz wspólnych form planowania.

Ogromny potencjał - ludność miejska wyjeżdża na wieś w celach turystycznych, zdrowotnych i rekreacyjnych, głównie, aby odpoczywać i regenerować siły. Ludność wiejska migruje do miast w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia.

Miasta muszą sprostać zmianom klimatycznym, zapotrzebowaniu na energię i ochronie środowiska. Muszą być planowane i zarządzane zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Trzeba udoskonalić planowanie i projektowanie miast, a także zwrócić uwagę na zrównoważoną urbanizację. W Unii Europejskiej w zakresie urbanizacji powinno postawić się jasne

cele, wprowadzać wytyczne i sprecyzowane wymagania, które umożliwią wykorzystanie europejskich funduszy strukturalnych. Powinny pojawić się nowe programy miejskie. Tworzone powinny być również agencje rozwoju, makro- i mikro- obszary.

Przyszłość programu rozwoju miast w Unii Europejskiej polegać powinna na silniejszym przywództwie, określeniu jasnych i wytyczonych celów oraz zachowaniu wiedzy i umiejętności zdobytej w polityce miejskiej (w ciągu ostatnich 20 lat). Ważne są także inwestycje w komunikację, nowe pojazdy, a także finansowanie kryteriów zrównoważonego rozwoju projektu deweloperskiego. Zarządzanie urbanizacją potrzebuje uproszczenia i eliminacji nieefektywności. Należy kierować się współpracą i mediacją, a nie konkurencją. Trzeba przezwyciężyć napięcia między potrzebą długoterminowego planowania strategicznego a promocją na mniejszą skalę projektów społecznych i gospodarczych oraz środowiskowych.

Urbanizacja na poziomie lokalnym (miasta i regiony) musi być aktywnie wspierana przez Rząd Międzynarodowy. Trzeba wziąć pod uwagę umiędzynarodowienie. Należy podnieść pozycję krajów europejskich w świecie przez innowacyjne technologie, nowy transport, komunikację, infrastrukturę logistyczną. Gospodarka powinna być oparta na wiedzy. Zmiany w innowacyjności powinny opierać się na przedsiębiorczości. Warto wspierać silne związki między kapitałem ludzkim a środowiskiem.

Perspektywy

- promocja przyjaznych miast,
- rozwój ekomiast,
- ograniczenie zapotrzebowanie na energię,
- podczas planowania, projektowania należy brać pod uwagę lokalne warunki,
- indywidualne rozpatrywanie problemów miejskich,
- ludzie muszą żyć w związkach, współistnieć, współdziałać,
- musimy budować efektywnie, przemyślanie i rozważnie w celu zachowania różnorodności życia na Ziemi,
- planowanie przestrzeni miejskiej musi być związane z otoczeniem i środowiskiem,
- społeczność musi brać czynny udział w tworzeniu miast; należy brać pod uwagę kreatywność ludzi bogatych w doświadczenia.

Główny wpływ globalnej recesji:

- ograniczenia budżetowe i ograniczenia roli sektora publicznego,
- wzrost złożoności i niepewności,
- skłonność do krótkotrwałych działań i „patrzenia do wewnątrz”,
- „kurczenie” się miast i migracja,
- wzrost lokalizmu.

2. Architektura w obszarach metropolitalnych; nowe kreatywne rozwiązania

Istnieje potrzeba dyskusji na temat roli i wyglądu miast. W ostatnich latach powstało wiele wizji, ikon i symboli planowania i projektowania. Obecnie, niebezpiecznie odchodzi się

od historii, tradycji i dąży się do miniaturyzacji i monotematyczności. W różnych miastach istnieją różne strategie planowania. Powrót do wcześniejszych pomysłów niszczy innowacyjność. 90% nowych budynków zbudowanych jest w 25% ze szkła. Należy wykorzystywać potencjał energetyczny budynków. „Zielone budynki” są nieestetyczne, a zielone dachy niewidoczne i niedostępne dla mieszkańców. Warto zadbać o nowe, dobre koncepcje, które zachowają oryginalność miast. Aby praca architektów była odpowiednia, muszą skonfrontować się z obiekcjami wynikającymi z Agendy Unii Europejskiej. Koncepcja zielonych miast - zużywających mniej energii, przyjaznych dla ludzi, środowiska i spójnych z krajobrazem jest koniecznym wymogiem naszych czasów.

W budownictwie mieszkaniowym występuje brak powierzchni służących komunikacji międzyludzkiej. Przeważa powierzchnia betonowa, nieprzyjazna dla ludzi, brak powierzchni zielonych, miejsc publicznych. Należy zacierać dominację urbanizacji przez łagodzenie krajobrazu miejscami publicznymi i terenami zielonymi.

Miasta powinny być zrównoważone, „zmysłowe”, czyste, zdrowe i przyjazne ludziom. Zmiana estetyki przez wprowadzenie elementów konstrukcyjnych, zieleni, wody, miejsc publicznych umożliwi dostosowanie osiedli do najnowszych trendów. Budynki muszą być ze sobą powiązane funkcjonalnie. Zagospodarowanie przestrzenne powinno brać pod uwagę i być spójne z krajobrazem okolicy. Nie może być dobrowolności w zabudowie miejskiej. Powinno się tworzyć duże przestrzenie publiczne, dla budowania lepszych relacji międzyludzkich. Monotonne, niedostępne dla ludzi powierzchnie należy przekształcać w powierzchnie zrównoważone, biologicznie czynne, nowe z przyjaznymi kształtami i materiałami. Należy zwiększać powierzchnie terenów zieleni dla odpoczynku, rekreacji i regeneracji zdrowia, siły i psychiki mieszkańców.

architektura + środowisko + technologia + rynek = zrównoważona koncepcja

Miasta mają tendencję do rozrastania się. Istnieje wiele wyzwań dotyczących podnoszenia standardu życia, ekonomii, gospodarki, ochrony środowiska. Wiele rezydencji przenosi się poza miasto, co powoduje separację ludzi i zwiększenie problemów komunikacyjnych. Zadaniem architekta jest sztuka kształtowania całej przestrzeni miejskiej, na podstawie uwarunkowań kulturowych, przyrodniczych i wizualnych. Realia architektury mieszkaniowej w Europie to przeważnie monotonne, oddzielone od krajobrazu blokowiska. Do planowania, rozbudowy i rozwoju miast należy podchodzić w sposób holistyczny. Należy wypracować elastyczne drogi rozwoju opartego na przyszłości. Rozwój miast powinien być oparty na wykorzystaniu najnowszych praktyk w partnerstwie z architektami i planistami.

Należy nawiązać dialog między krajami członkowskimi, gdzie istnieją duże różnice kulturowe. Globalnym problemem jest brak planowania miast. Architekci mają wiele innowacyjnych pomysłów, ale nie zawsze są one jednak zgodne z ogólnie przyjętymi koncepcjami. Architekci powinni pomóc w zbudowaniu przyszłej wizji miasta. Kultura, która pobudza innowacje, powinna być oparciem dla koncepcji atrakcyjnego miasta, w którym chcą żyć ludzie. Należy rozwijać współpracę polityków z architektami na poziomie międzynarodowym. Projektowanie i planowanie miast powinno być zgodne z polityką.

Ogólnie wizja przyszłości rysuje się niepewnie. Uprawnienia oraz ceny budynków pozostają wciąż w tyle. Może to być spowodowane bardzo wysokim poziomem biurokracji, zbyt dużą liczbą przepisów oraz ich złożonością. Żyjemy w specyficznych czasach protekcjonizmu. Nowe wizje, instrumenty oraz projekty odzwierciedlają te specyficzne czasy. Przyczynami tej skomplikowanej sytuacji są: kryzys, złożoność, protekcjonizm, izolacja oraz upadek wartości. Musimy patrzeć w przeszłość i brać przykład z historii i doświadczeń.

W swoich koncepcjach projektanci i planiści powinni tworzyć „wrażliwe” miasta, wyczułone na potrzeby mieszkańców i środowiska. Powinno się połączyć doświadczenia narodów UE z działaniami polityków. Trzeba także wziąć pod uwagę ogromne zróżnicowanie religijne oraz kulturowe. Jednocześnie zaleca się usprawnienie i ułatwienie procedur na zamówienia publiczne, znalezienie nowych dróg współpracy. Cała siła jest w ludziach i ich potencjale. Nowa kultura projektowania powinna połączyć współpracę profesorów z politykami. Ustawodawstwo, regulacje prawne, model dochodów muszą być bardziej otwarte na wszystkie strony uczestniczące w procesie.

Zdegradowane powierzchnie miast należy regenerować i przywracać im utracone wartości kulturowe i przyrodnicze. Poziom finansów musi być solidny, mocny, trwały i stabilny. Do urbanizacji należy podchodzić holistycznie. Trzeba mieć świadomość różnic między kulturą a polityką, jednocześnie dostrzegając zmiany potrzeb mieszkańców w miastach i ich przestrzeni publicznej, nie zapominając o silnym połączeniu przestrzeni życiowej ze środowiskiem, które je otacza. Trzeba zagospodarować tę powierzchnię funkcjonalnie, pod kątem przydatności dla mieszkańców i zachowania wartości środowiska. Powinno się zachować równowagę między propozycjami polityków, mieszkańców i architektów – wzajemny współdziałanie oraz współuczestnictwo.

Należy otworzyć dialog między architektami a politykami, następnie trzeba zdobyć zaufanie ludzi, uregulować oraz dokładnie sprecyzować wiele kwestii, szczególnie aspekty finansowe, z których wynikają główne sprzeczności i nieporozumienia. Rozmawiajmy o ludziach, warunkach życiowych, środowisku, powierzchniach publicznych, infrastrukturze, komunikacji oraz koncepcjach, a nie o pieniądzach.

3. Przyszłość miejskiego wymiaru

Konieczny jest rozwój i szybka implementacja polityki urbanistycznej w państwach członkowskich. Niezbędny jest raport sytuacji dotyczący polityki urbanistycznej w państwach członkowskich. Celem polityki jest zrównoważony rozwój miast jako centrów pracy, nauki i regeneracji sił mieszkańców. Miasta potrzebują resytemu – restrukturyzacji. Konieczna jest zmiana funkcji, w związku z tym należy wypracować mocne argumenty, nowe rozwiązania i strategię. Solidną podstawą, fundamentem jest zrównoważony rozwój miast. Polityka musi brać pod uwagę kryzys ekonomiczny, gospodarczy, środowiskowy i demograficzny. Wszystkie państwa członkowskie powinny przyjąć strategię zrównoważonego rozwoju urbanizacji. Jest to udana strategia mająca na celu inteligentny i zrównoważony wzrost. Konieczne jest wprowadzanie innowacyjnych technologii i rozwiązań. Niezbędna jest walka ze zmianami klima-

tycznymi. UE musi być liderem rozwiązań w tej dziedzinie. Ważna jest integracja w kryzysie finansowym, społecznym, środowiskowym. Istotna jest lepsza koordynacja działań i polityk. Należy doprowadzić do integracji sektora publicznego i prywatnego. Bardzo ważna jest jakość, kooperacja i koordynacja projektów. Zrównoważony rozwój miast to wzrost ekonomiczny. Konieczne są nowe instrumenty finansowania np. „Jessica”. Instrumenty finansowe muszą być czyste i klarowne. W przyszłości należy również wypracować instrumenty finansowe.

Konieczna jest partycypacja społeczna w ustalaniu polityk. Obywatele muszą decydować na co chcą przeznaczać fundusze. Problemem jest kolizja polityk zrównoważonego rozwoju i urbanizacji. Istotna jest koordynacja krajowych strategii. Ważna jest publiczna debata. Urbanizacja musi być projektem społecznym.

Karta na rzecz Ekorozwoju Miast Europejskich:

- Strategia 1 - Polityka zintegrowanego rozwoju miast, zgodnie z założeniami Strategii Lizbońskiej i strategii zrównoważonego rozwoju UE.
- Strategia 2 – zwrócenie szczególnej uwagi w słabiej rozwiniętych dzielnicach.
- Cel: „Miasto do emisji publicznej”, to:
 - nowi partnerzy rozwoju miast,
 - lepsze sieci,
 - dobra oferta dla platform miejskich,
 - wspieranie myślenia jednostek administracyjnych,
 - intensyfikacja wymiany doświadczeń.

Ważne jest finansowanie programów operacyjnych i informacje na temat podejścia do trwałego rozwoju obszarów miejskich. W przypadku działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich należy wspierać rozwój uczestnictwa, zintegrowanego i zrównoważonego. Strategia ma na celu wysoką koncentrację. Obszary miejskie powinny spełniać funkcje gospodarcze, środowiskowe i społeczne. Priorytetem jest lokalny rozwój gospodarczy, modernizacja przestrzeni publicznej, infrastruktura społeczna. Ważne jest zwiększenie inicjatyw dotyczących rozwoju miast i okolic. Istotne jest wspieranie silnego lokalnego rozwoju. Konieczna jest modernizacja postępu urbanizacji.

Podsumowanie

- Silne różnice w interpretacji poszczególnych krajów członkowskich.
- Koncentracja działań w podregionach.
- Słaba promocja wielu środków na infrastrukturę gospodarczą, społeczną i techniczną oraz rozwój i zarządzanie miastem.
- Rzadkie wykorzystanie funduszu JESSICA.

Kluczowe aspekty to:

- Wzmocnienie zasady partnerstwa (większego zaangażowania władz lokalnych i regionalnych podmiotów, partnerów społecznych, społeczeństw obywatelskich);
- Skupienie się na obszarach funkcjonalnych;

- Renesans zintegrowanego rozwoju miast (metoda URBAN);
- Współpraca, spójność terytorialna.

Miejski wymiar polityki spójności po 2013 r.:

- Przewycięzanie trudności w głównym nurcie działań, tzn. brak zaangażowania władz lokalnych, osłabione zintegrowane podejście w wielu państwach członkowskich, zachowując zalety (dostęp do głównego nurtu finansowania, JESSICA),
- Jak poprawić przyszłość?
 - większy nacisk na zintegrowany rozwój miast i rewitalizację, zgodnie z metodą URBAN,
 - udział miast w zakresie programowania, poprawa dialogu,
 - poprawa dostępu do głównego nurtu finansowania,
 - wzrost dźwigni przez szersze wykorzystanie instrumentów finansowych,
 - stworzenie sieci i budowanie zdolności.

Akcje dla zintegrowanego rozwoju miast i rewitalizacji:

- Zintegrowane plany działań na rzecz rozwoju
 - zintegrowane projekty,
 - *Europa 2020* – koncentracja tematyczna.
- Skoncentrowanie się na obszarach miejskich cierpiących na wielorakie braki
 - koncentracja geograficzna na wybranych obszarach docelowych.
- Stosowanie metody URBAN
 - uczestniczenie mieszkańców, proces oparty na społeczności, podejście lokalne,
 - oparcie się na wskaźnikach 200-300 miast, wymienionych w PIC,
 - lokalne uprawnienia i obowiązki w ramach polityki spójności: subdelegacja i dotacja globalna.
- Koncentracja finansowa i zachęty
 - koncentracja funduszy: np. minimalna ludność na obszarach docelowych (np. 20 000 mieszkańców) i/lub minimum inwestycji na jednego mieszkańca (np. 500 €/mieszk.),
 - ścisła koordynacja z EFS,
 - możliwe zachęty do stosowania zintegrowanego podejścia dla obszarów w niekorzystnym położeniu,
- Pomoc techniczna dostępna dla organów wykonawczych,
- Stworzenie sieci (platformy).

Większe zaangażowanie miast w zakresie programowania i poprawy dialogu w zakresie polityki miejskiej:

- Udział miasta
 - proces projektowania programu,
 - uczestniczenie w komisjach monitorujących.
- Lepszy dostęp do głównego nurtu finansowania
 - silna koncentracja tematyczna w ramach polityki spójności.
- Europejski dialog na temat miast i rozwoju obszarów miejskich
 - strategia dla przyszłości miast europejskich,
 - "Miasto na szczycie".

Instrumenty finansowe:

- szersze wykorzystanie funduszy odnawialnych/obrotowych,
- skoncentrowanie się na zintegrowanym rozwoju miast
- zintegrowanie planów rozwoju obszarów miejskich.

Sieci dla miast:

- rozwijanie zdolności i fachowej wiedzy dla miast, które realizują działania w zakresie rozwoju obszarów miejskich,
- sieci tematyczne dla wszystkich miast (obecnie URBACT),
- większe zaangażowanie Komisji.

Polityka urbanizacyjna nie jest w stanie rozwiązać wszystkich problemów lokalnych. Konieczna jest integracja funkcji miasta ze środowiskiem lokalnym i miastami przyległymi do centralnych.

Implikacje polityki spójności dla przyszłości:

- Wymiar miejski jest skutecznym modelem na przyszłość. Stanowi fundamentalny wkład do realizacji *Strategii Europa 2020*.
- Miasta są siłą napędową rozwoju gospodarczego i społecznego w Europie.
- Miasta są funkcjonalnie ze sobą oraz otoczeniem, ściśle powiązane.
- Współpraca między miastami i obszarami podmiejskimi powinna być ułatwiona.
- Każde miasto jest inne. Zakres regionalny dla miast oraz ich charakter powinien być zachowany.

Konieczne jest projektowanie obszarów funkcjonalnych. Istotna jest koordynacja funkcji miasta. Należy stworzyć metody, instrumenty odpowiedzialności odszkodowań. Trzeba zacząć mówić o programie, celach *Europa 2020* i jak najszybciej wdrażać w kierunku zrównoważonego rozwoju miast. Ważne jest zwrócenie się z problemami lokalnymi. Problem kosztów związanych z urbanizacją powiązany jest z demografią, energią, zdrowiem, środowiskiem, transportem, komunikacją. Środki finansowe muszą być przeznaczone na konkretne, przeanalizowane, priorytetowe projekty. Konieczne jest zastanowienie się nad priorytetami w dziedzinie urbanizacji. W miastach UE występują ogromne różnice finansowe. Trzeba rozważnie gospodarować pieniędzmi społeczeństwa. Należy brać pod uwagę zagrożenia społeczne, środowiskowe, gospodarcze.

Miasta dają potencjał do ekonomicznego wzrostu. Konieczna jest oferta edukacyjna. Istotną kwestią są fundusze mające na celu zrównoważony rozwój miast i okolic. Konieczne jest wzmocnienie lokalnej solidarności. Istotne jest uwzględnienie historii, tradycji, charakteru, atmosfery miast.